

91137

Х А Р К І В

С Т О Л И Ц Я У К Р А Ї Н И

К О Р О Т К И Й П Р О В І Д Н И К

1932

1 крб.

3296

V.N. Karazin Kharkiv National University

00454397

4

АННЯ ОРГ. КОМІТЕТУ VI МЕНДЕЛЕЄВСЬКОГО
УЗ ЧИСТОЇ ТА ПОРКАДЛІОЇ УМІЇ

Е
Х-233-к.п.з.ч.в.

ПРОРОБЛЕ

ХАРКІВ

КОРОТКИЙ ПРОВІДНИК
ПО СТОЛИЦІ УКРАЇНИ

Бібліографічний опис цього
видання вміщено в "Літопису
українського друку", "Картковім
репертуарі" та ін. покажчиках
Української Книжкової Палати.

1933

Укрполіграфоб'єднання
Школа ФЗУ, Полтава

Райліт № 755/8794. Зам. 594.
Тираж 1250. 1932 рік.

ХАРКІВ — СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ

Історію м. Харкова треба гостро розмежувати на два періоди — до Жовтневої революції й після Жовтня.

І якщо про заснування Харкова є чимало легенд, туманних історичних повідомлень, суперечливих питань тощо, то про Харків післяжовтневий все ясно, чітко, твердо й непорушно.

Одна з легенд про початок Харкова розповідає, що місто заснував відважний Харко, а за другою — Андрій Квітка — прадід українського письменника Квітки-Основ'яненка.

Проте, треба гадати, що справжнім осадчим міста був Іван Каркач, що вивів з Правобережної України черкасів-українців на вільні простори Слобідської України.

Іван Каркач осів на старому городищі, відомому ще в XII столітті як людське селище.

На тому місці, де тепер майдан Тевелева, вулиця Вільної Академії, частина Римарської вулиці, заклали черкаси дерев'яну степову фортецю. Сталося це 1650 — 1655 р.р. Отак виник серед дикого степу Харків. І якщо вважати, що Харків далекої минувшини заснував Іван Каркач, то Харків сучасний, пролетарський Харків створили Жовтень і П'ятирічка.

Жовтнева революція рішуче й категорично накреслила шлях, що ним повинно йти життя України й зокрема Харкова. Жовтнева революція раз і назавжди знищила всі перепони, всі гальма, всі умовності, що так довго не давали вільно розвиватися Харкову. Відсталий, тихий, сонний, провінціяльний Харків, позбавлений найелементарніших культурних вигід, П'ятирічка перетворює на велетенське соціалістичне місто.

У цьому будівництві, у цій творчості нових форм життя відбувається рішуча боротьба класових ліній.

Пролетаріят будує своє соціалістичне нове місто, місто майбутнього, що його риси ми спостерігаємо тепер, і будує так, щоб місто стало справжньою зброєю комуністичного виховання трудящих мас.

Харків XVIII століття — степова велика українська слобода, що оживала тільки під час ярмарків. Місто потопало в багнюці, в темряві, перейти вулицю — це був геройський вчинок. Справжня кара міста — пожежі, чума й поводи систематично його спустошували. А надто чума. З нею боролися всілякими підкурюваннями, карантинами, нікого не пропускаючи до міста без огляду „под опасением жестокого истязания“...

Перший лікар з'явився в Харкові 1739 року; він діставав 12 карб. на місяць і жив... в Охтирці. Це хвилювало харківчан, що скаржилися в полкову канцелярію: „Без всякого плода оный лекарь Синька, для того, что такой обширной дистанции одной персоне обнять невозможно“...

Після здобуття Озову й Прутського походу, Харків втрачає своє значення опорного пункту в боротьбі з кочовиками і стає тільки торговельним та адміністративним центром. Площа міста чимало поширюється, та проте воно займає невелику територію.

Сучасні частини міста: Ганчарівка, Панасівка, Основа, Журавлівка, Павлівка тощо — це колишні самостійні слободи та хутори, що їх відмежовували від міста ліси, левади й просто великі пустки.

Життя Харкова й до деякої міри Лівобережної України жвавніше відтоді, як засновано Харківський Університет (1805 р.)

Наприкінці XVIII століття степовий Харків налічував кілька церковних шкіл і так званий Колегіум, де вчилася тодішнє духовництво та дворянство. Роля відомого діяча-освітянина, мандрівника філософа Григорія Сковороди — відома всім. Його незвичайна енер-

гія та філософські твори справили великий вплив на поміщицькі й дворянські кола й підготували ґрунт для утворення вищого освітнього закладу.

Виразником і фактичним провідником вищої освіти був відомий діяч початку ХІХ століття В. Каразін, якому після довгого клопотання пощастило заснувати Харківський Університет.

Харків стає центром освіти й культури, та не української, а руської. Старі українські школи, де викладали українською мовою, було закрито. Русифікацію Харкова що почалася від того моменту, як знищено козацьку автономію, жорстоко й неухильно проваджено аж до Жовтневої революції.

Не зважаючи на це, з маси напіврусифікованого дворянства та чиновництва з'являються окремі особи, що вивчають українську культуру, розмовляють українською мовою, збирають пам'ятки української старовини, історії, літератури, етнографії тощо. Харків дає немало славетних діячів української історії, поезії, етнографії та інше.

Гулак-Артемівський, Квітка-Основ'яненко, Метлинський, Костомаров, Срезневський, Щоголів і багато інших докладали чимало енергії й праці до відродження української культури за часів жорстокої реакції Миколи Палкіна та його спотрудників.

Ще на початку ХІХ століття, року 1819, в Харкові вийшла перша на Україні збірка українських пісень князя Цертелева, а 1831 року Срезневський видав збірку народніх дум, пісень тощо. Цієї доби, доби відродження української культури, в Харкові видано чимало альманахів українських творів і наукових праць про Україну.

Всі ці видання й велика праця українських діячів, вчених і письменників поклали фундамент для дальшого розвитку української культури.

Та, не зважаючи на це, Харків другої половини ХІХ століття мало одмінився. Вулиці були незабруковані, пішоходи дерев'яні, на околицях перед очима ставали мізерні глиняні мазанки. Багнюка була така,

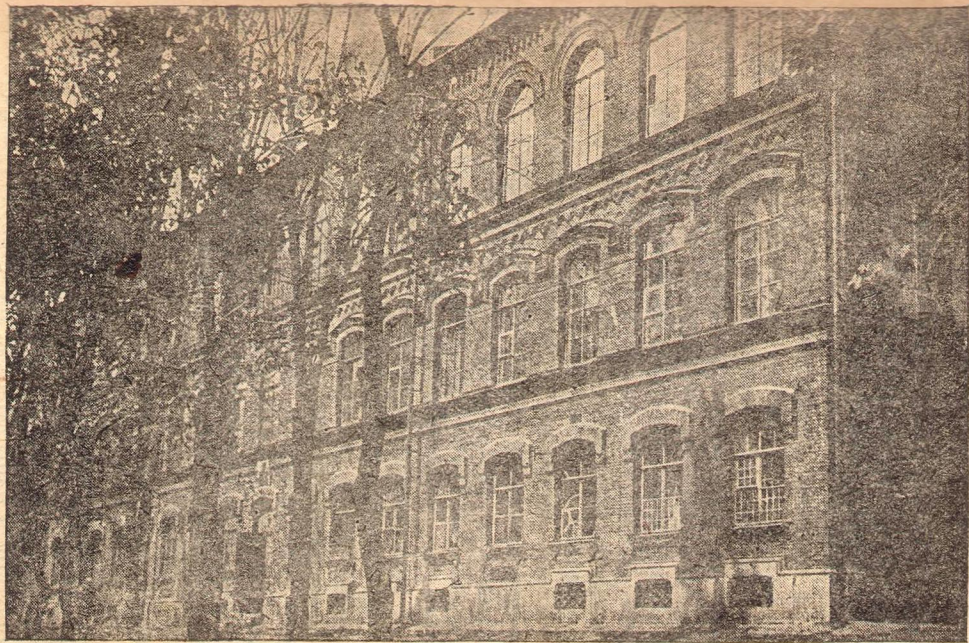
а надто восени, що університетська адміністрація оголошувала „багністі вакації“. Недурно харківські студенти колись казали: „наш Харків, або каламар, або пісочниця“.

Початок і розвиток промисловости в Харкові стосується до першої чверти XIX століття, а до того часу головне, з чого жили харківчани, було хліборобство, а допоміжні джерела — ремесства. Про це старожитець повідомляв: „Земля найродючішою будвши, становить головну мешканців вправу, так що хоч куди поїдеш, скрізь поверхня її вкрита здебільшого хлібом, а потім або баштанами, або садками. І майже кожний з мешканців є й обиватель і орач, і купець, і садівничий і мешканець, що службу справляє“.

Розвитком промисловости Харків веде перед на всьому Лівобережжі. Року 1815 у місті було вже 40 заводів і 1 фабрика. Заводи ці виробляли свічки, мило, кафлі, цеглу тощо. Щодо ремісників, то черкаси, перші осадчі, принесли з далекої Задніпрящини свої цехові організації. Тут були цехи й шевців, і кравців, і ковалів, і казанярів, і шаповалів і т. інш. В музеї імені Сковороди можна тепер бачити рештки колишніх цехових організацій Харкова: прапори, печатки, книжки, цехові скриньки тощо.

Минає кілька десятиріч і в Харкові репрезентовані майже всі галузі, промисловости. Чималий розвиток промисловости, а надто металургійної, припадає на 90 роки минулого століття. Кам'яно-вугільна промисловість, за допомогою чужоземного капіталу, набуває нечуваного розвитку. Чужоземний капітал, уливаючись у тиху сільську Україну, швидко по-американському руйнує прадідівські господарські основи, тягне з села, на фабрику, на завод, на шахту десятки тисяч робітників. Капіталізм на Україні, а разом із ним український пролетаріят, незвичайно зростає.

Нечувано збільшується попит на робочу силу: за 10 років, 1890 — 1900, пролетаріят України збільшу-

Хемічний корпус Хемічно-технологічного інституту

ється від 170.000 до 327.000 робітників. Могутня хвиля переселення робітничих мас прямує на Лівобережжя, переважно до Харкова.

Року 1869 збудовано першу залізницю Харків — Білгород. Залізничні майстерні поширюються, виникають металообробні підприємства й Харків обертається з міста ремісників на промисловий і торговельний центр.

Все це вельми сприяє кількісному й якісному зростанню харківського пролетаріату. Побудова паротяго-будівельного заводу спричиняється до того, що центр революційного робітничого руху пересувається з ремісничого залізничного району до району фабрик і заводів — осередку металургійної промисловости.

Свідомість робітничих мас дедалі збільшується, поглиблюється та революціонізується.

В 90-хр.р. минулого століття виникають перші соціал-демократичні гуртки. Зв'язок цих гуртків з робітниками був малий і гуртки ці мали пропагандистський характер.

Маївка на Ващенківській леваді 1900 року — це перший грандіозний вибух величезної революційної сили, що довго назбирувалася в робітничій масі. Стихийний вихід на вулицю тисячних робітничих мас, колосальні мітинги на Ващенківській леваді, сутички з козаками й поліцією — все це, як на ті часи, були явища незвичайної ваги.

В. Ленін про Харківську маївку 1900 року писав, що казку про те, буцім би то руські робітники не доросли ще до політичної боротьби, буцім би то головна їх справа — це тільки економічна боротьба, а не боротьба проти цілого політичного ладу Росії — цю казку рішуче й назавжди повалила Харківська маївка.

1905 рік об'єднує весь харківський пролетаріат на боротьбу з капіталізмом, на боротьбу з царатом. Наближались Жовтневі дні 1905 року, вибухнув загальний страйк.

Всі підприємства, всі майстерні кинули роботу, крамниці зачинилися, рух конки припинився. Десятки тисяч люду організували мітинги з гаслом: „Геть самодержавство“. Поліція зникла, влада сторопіла, містом заволоділи робітники.

„Події, що тепер відбуваються, це — революція“ — так характеризував Жовтневі дні в Харкові орган соціал-демократів „Харьковский Рабочий“.

Влада викликала нові військові частини, бо харківські відмовилися стріляти в робітників, і почалася ліквідація революційного руху.

Завод „Гельферіх-Саде“, нині „Серп і Молот“, оточило військо. Почалося бомбардування заводу. Невеличка купка озброєних робітників мусіла викинути білий прапор, а коли на допомогу обложеним вийшли робітники паротяго-будівельного заводу та інших, тоді на майдані Повстання (кол. Кінний майдан) вони підпали під лютий розстріл.

Реакція знищила всі завоювання харківського пролетаріату. Революціонери-бійці опинилися в тюрмах та далекому засланні.

В роки імперіялістичної війни Харків — тилова клоака, де маса темних спекулянтів, буржуазії та пройдисвітів творила життя. Дні лютневої революції мало одмінили Харків. Поток бучних фраз і паперових резолюцій ліберали від буржуазії уславлювали безкровну революцію.

Робітники Харкова, Харків трудящих стояв осторонь. Робітники залишалися в тому самому стані пригноблення та експлуатації, в якому вони були протягом довгого тяжкого часу. Пролетаріят Харкова нагромаджував революційну силу, героїчно готувався до смертельного герцю, до збройного повстання.

Місто стає центром найжорстокіших боїв, нещадної класової боротьби. Як у калейдоскопі одмінюється влада: тимчасовий уряд, центральна рада, німці, денікінщина.

Але прапор Жовтня, що підняв відважний пролетаріят, непохитно має над Харковом.

Жовтнева революція перебудувала Харків на колосальний індустріяльний національно - культурний і політичний центр. Всі старі принципи господарювання, коли зважати тільки на центр, а околиці міста залишились без найелементарніших вигід, — все це раз і назавжди знищив Жовтень.

Уся господарча політика столиці України скерована на те, щоб створити культурні умовини життя на околицях міста, в робітничих виселках, де живе трудова маса.

Харківському пролетаріатові дісталася тяжка спадщина від старого міського самоврядування. Імперіалістична й громадянська війна дуже позначилася на загальному стані міського господарства.

Пролетарський Харків кинув на будівельний фронт найкращі сили й величезні кошти. Починаючи від 1923 року, Харків стихійно будується, щороку розмір витрат на житлове будівництво збільшується.

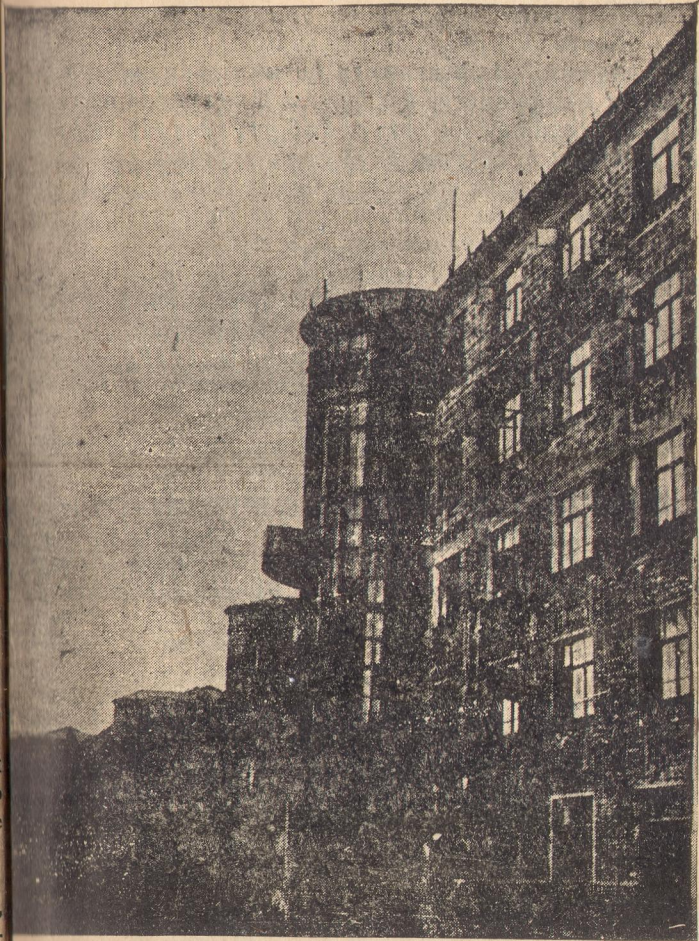
Столиця України веде перед у цілому Союзі в будівництві колосальних споруд.

Ми — учасники виконання нечуваних грандіозних завдань, стихійних зрушень. Ми — свідки того, як на харківських околицях, левадах, пустках та завулках виникають індустріяльні велетні, колосальні будівлі, палаци для робітників, трести, наукові заклади, житлокоопи тощо.

Український пролетаріят не тільки будує окремі будівлі, він творить нові міста, перебудовує ці міста, надає їм нового характеру, нового змісту.

Перебудувати старий Харків, знищити всі риси його буржуазного характеру, пристосувати його до потреб та характеру пролетарських мас — оце таке завдання на сьогодні.

Населення м. Харкова дивовижно зростає. 1912 р. в Харкові було 239.000 чол., 1926 р. — 409.000 чол. 1931 р. — 545.000 чол., а 1932 р. — 699.000 чол. Пояснення цьому ми знаходимо в зростанні числа індустріяльних робітників, яких було року 1913 — 11.000 1926 — 36.000, а року 1932 — 125.000. чол.

Будинок пролетарського студентства. Пушкінська вул.

Робітнича людність Харкова 1913 року становила 18%, а 1931 р.— 48,3%.

Реконструкція народного господарства України після Жовтневої революції дала імпульс Харківській промисловості. Здійснюється це не тільки через розширення підприємств, що були, а й через колосальне небувале будівництво нових фабрик, заводів, наукових закладів, дослідчих інститутів, лабораторій, сільсько-господарських інститутів, будівельних, промислових академій, шкіл ФЗУ, медичних інститутів, культурно - освітніх установ і т д, і т д

Такі велетні тяжкої індустрії, як Харківський турбогенераторний завод, Харківський тракторний завод, паротяго - будівельний, електро - механічний завод, „Серп і Молот“, вельозавод, „Тиняківка“, „Канатка“, „Червона Нитка“, — центри промисловости не тільки українського, а й всесоюзного значення.

Так само стихійно росте Харків як національно-культурний центр України. В Харкові міститься понад 80 науково-дослідчих інститутів, десятки інших наукових закладів, 119 профосвітніх установ і т. інш. У Харкові 10 театрів, 5 переїзних робітниче - селянських театрів, 9 кіно-театрів, 60 кіно в робітничих клубах, 80 бібліотек. На Харківських підприємствах виходить 140 друкованих газет тиражем 1.500.000 приписників

Велетенськими нечуваними кроками іде Харків-столиця України у здійсненні п'ятирічки. Це надає незвичайного темпу столичному життю.

І хоч куди ви кинете оком, хоч куди поглянете, чи то в центр міста, чи то на далекі околиці, скрізь спостерігаєте темпи життя великого міста, незвичайного зростання енергії та самодіяльності пролетаріату.

Харків — мозок України

Велике число ВИШ'ів з усіх галузей знання, робітфаків, вечірніх технікумів, профшкіл, шкіл ФЗУ, спеціальних курсів, — все це переповнено десятками тисяч молоді, що вперто й настирливо вивчає шляхи, які накреслив великий вождь пролетаріату Ленін.

Наукові установи, дослідчі інститути, музеї, лабораторії, бібліотеки — всі вони безупинно працюють, енергійно вивчають, до сліджують і перетворюють у життя конкретні корисні досягнення.

Не йметься віри, що це метушливе місто, усе оповите дротом, перерізане залізничними й трамвайними рейками, залите асфальтом, забруковане каменем, забудоване кам'яними величами заводів, фабрик, підприємств, — що це місто було колись тихим неосіяним степом.

Стихійно росте столиця України. Буйно розвивається нове життя й цементується в нові трудові колективні форми. Старе руйнується, знищуються старі жалюгідні забобони.

Будинок Державної промисловости на майдані імени Дзержинського світить, як маяк, привабливим вогнем і вказує шлях до завітнішого майбутнього.

Он туди, за маяк протягнеться нове місто, місто майбутнього.

Від першого осадчого Івана Каркача, що привів із собою черкасів-українців, і до вільного пролетарського міста, де панує єдина пролетарська воля, де панує непохитна спілка робітника з селянином, — ось той шлях, що перейшов Харків.

ПРИБУТТЯ ДО ХАРКОВА

Після довгої дороги ви виходите з вагона, переходите через вокзал і спиняєтесь на широкому вокзальному майдані. Це донедавна цей майдан був брудним болотом з озерами та дикими чагарниками. Тепер це один із столичних нервів, що лучать столицю України з братніми союзними республіками.

Праворуч — шостиповерховий будинок Управи Південних залізниць, а просто перед вами уже збудований за Радянської влади — восьмиповерховий будинок Спілки залізничників. Лівобіч цього будинку будують величезну будівлю газетної та журнальної фабрики. Ліворуч — велична будівля — головний столичний

поштамт, де більшість робіт механізовано й застосовано на широкий масштаб конвеєрну систему.

Майже всі трамвайні вагони, що йдуть з вокзального майдану, довезуть вас до Сергіївського майдану, головного вузла трамвайних сполучень. Одна з головних вулиць столиці — це вул. Свердлова, колишня Катеринославська, що веде від вокзалу до центру.

Запам'ятайте: на вул. Енгельса (кол. Рождественська) № 15 — міські станції Південної, Південно-східної та Донецької залізниць.

Сергіївський майдан, майдан Розі Люксембург і майдан Тевелева (старі назви: м. Р. Люксембург — Павлівський, м. Тевелева — Миколаївський) являють собою, власне кажучи, одне ціле. Всі вони стикаються один з одним.

Треба сказати, що сьогоднішній Харків являє ще типову форму централізованої системи, якої одмінна риса — домінування ненормально розвитого центра, — майдан Р. Люксембург і Тевелева. Через це тут раз - поз - раз збивається сила трамваїв, автомобілів тощо і рух дуже утруднений.

На майдані Р. Люксембург міститься величезна будівля готелю „Спартак“; у центрі майдану „Селянський будинок“. Проти нього, на розі — будинок Житлоспілки, збудований протягом кількох місяців. Трохи далі — великий шостиповерховий будинок готелю „Асторія“, а проти нього — Палац Праці, що залягає цілий квартал.

Запам'ятайте: на розі м. Р. Люксембург і Горьківського пров., обіч Палацу Праці — Адресний стіл. Крім того, яку завгодно довідку можете дістати в кіосках Довідкового бюро (див. стор. 47)

Як ми вже зазначили, майдан Р. Люксембург безпосередньо сполучається з майд. Тевелева. Центр цього майдану займає величний будинок Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету. На цьому таки майдані проти будинку ВУЦВК'у міститься Обласний комітет КП(б)У, а трохи праворуч — „Красная гостинница“. Поруч ВУЦВК'у — редакція

газ. „Комуніст“, центрального органу ЦК КП(б)У. Майдан Тевелева (кол. Миколаївський) сполучається з головною артерією міста — вул. К. Лібкнехта (кол. Сумська). Це найшумливіша вулиця в Харкові. Трамвайний рух іде по Пушкінській вул. — рівнобіжній до вул. К. Лібкнехта. На Театральному майдані, дуже невеликому своїми розмірами, міститься Державний український театр „Березіль“, проти нього навкоси — Державний банк. Обіч „Березіля“ — редакція газети „Вісті“ і телеграфне агенство РАТАУ.

Від театру „Березіль“, через невеликий скверик, можна пройти на Пушкінську вул. Це одна з кращих магістральних вулиць міста. Вона виведе вас до Харківського хемічно-технологічного інституту, куди можна пройти або Каплунівською, або Технологічною вулицями.

Тут на території кол. Технологічного інституту споруджено цілу низку науково-дослідчих інститутів.

Пушкінська вул. сполучається з рівнобіжною вулицею К. Лібкнехта через вул. Сердюківську, Раднаркомівську, Ветеринарну та Басейну.

На Раднаркомівській вул. — Будинок вчених, а майже навпроти нього — інститут ім. Т. Шевченка.

Найближча до хемічно-технологічного інституту — вул. Ветеринарна (Андрія Іванова). Ця вулиця виведе вас просто на вул. К. Лібкнехта.

На розі Раднаркомівської і вул. К. Лібкнехта обгороджено величезну площу — місце спорудження столичної опери.

Новий оперовий театр, театр масової музичної дії, буде потужною зброєю впливу на маси і своєю діяльністю мусить мобілізувати маси трудящих навколо фундаментальних соціалістичних завдань нашої великої доби. У міжнародньому конкурсі на проект театру брали участь: Італія, Франція, Німеччина, Австрія, Румунія, Угорщина, Болгарія, Польща, Швеція, Америка та Японія. Було подано 50 союзних і 100 чужоземних проєктів. Оперовий театр

своїми завданнями, як театр масової дії, відповідатиме найширшим вимогам режисури, себто тут легко можна буде перемкнутися від академічних оперових постанов до постанов драматичних, атракціонів, героїчних і стадіонних масових дій. Загальна кубатура будівлі 300.000 куб. метрів, вартість 15.000.000 крб.

Далі по вул. К. Лібкнехта розміщені Харківські сади. **Сад Вільної Академії** (кол. Університетський).

Це рештки колишнього старого лісу. Проти входу пам'ятник відомому діячеві освіти, фундаторові Харківського університету В. Каразінові.

Центральний Профспілковий сад. Цей сад безпосередньо межує з садом Вільної Академії. Це зразковий харківський сад, організований спеціально для відпочинку трудящих.

Зоологічний сад. Головною алеєю Академічного саду можна потрапити до Зоологічного саду.

Ботанічний сад і Ботанічний інститут. Безпосередньо межують з Академічним і Зоологічним садами. Вхід до Ботанічного саду з Академічного саду або з Клочківської вул.

Комунальний парк. Наприкінці вул. К. Лібкнехта розташовано величезний парк, площею понад 80 га. Це одно з найкращих місць відпочинку трудящих столиці. Парк прекрасно впорядкований і освітлений.

На розі вул. Андрія Іванова (Ветеринарна) і К. Лібкнехта — величезна будівля, де міститься Центральний Комітет Комуністичної партії більшовиків України. Від цього будинку ви просто потрапляєте до району нового радянського будівництва — до району майбутнього Харкова.

Майдан ім. Дзержинського центр усіх політичних і адміністративних установ України.

Будинок Держпрому, сміливо споруджений на пустці, поклав початок найширшим можливостям у плануванні столиці взагалі й зокрема майдану ім. Дзержинського.

Тепер на майдані ім. Дзержинського доходять кінця величезні роботи, яких мета зробити цей май-

дан — майданом масової дії. Увесь цей величезний майдан звільняється від усякого трамвайного й вантажного руху. Він буде найбільший у Союзі, більший від Червоного майдану в Москві у 2 рази. Красою і колосальністю будівель майдан Дзержинського один з найкращих у Союзі: він матиме 60.000 кв. метрів бруку. 33.000 кв. метрів асфальтових пішохідів і 21.000 кв. метрів зелених насаджень.

Вас одразу вражають суворі, але дивно легкі форми велетенської маси незвичайної будівлі — будинку Державної промисловости. Архітектурні форми цієї будівлі яскраво й просто відбивають потужність нашої доби, потужність індустріялізації Радянської країни.

Будинок Держпрому, що займає центр майдану ім. Дзержинського, — це гордість не тільки Харкова, а й цілого Радянського Союзу. Ще, під'їжджаючи до Харкова, ви могли помітити колосальне громадське, що справді, за словами нашого французького друга, письменника Анрі Барбюса, справляє вражіння „організованої гори“. Перше, ніж оглянути це чудо радянської архітектури, подамо кілька даних про його будівництво.

Підготовні роботи почалися наприкінці 1925 року. Будівництво тривало 2 $\frac{1}{2}$ будівельних сезони. І там, де ріс бур'ян на пустках, закипіла робота. Щоб нівелювати місце під будівлю, було вивезено 120.000 куб. метрів землі. Це така маса, що з неї можна було насипати гору, не меншу за один з головних корпусів будинку. На будівництво було витрачено величезну кількість різного матеріалу: 1.315 вагонів цементу, 3.700 вагонів граніту, 365.000 пуд. заліза.

Держпром має 4.000 вікон і 1.300 дверей, скла було витрачено стільки, що з нього можна було б збудувати теплицю площею щось із 17 га. На опалення Держпрому щодня витрачають 25 тонн вугілля.

Держпром має 14 ліфтів, що піднімають від 8 до 12 чол. Персонал, що обслуговує будинок Держпрому та охороняє його, складається з 400 чол. От, на-

приклад, там працюють 150 убиральниць, 60 швайцарів та кур'єрів, 50 топільників та інш. службовців.

Увесь Держпром становить складну конструкцію залізобетонних трямів, що перетинають один одного і складають цілу систему многоповерхових залізобетонних рам. Вся колосальна будівля поділяється на 18 так званих температурних швів. Це дає змогу будівлі „дихати“, себто розширюватись або стискуватись, як до температури повітря. Без цього все зовнішнє й внутрішнє тинькування неминуче б потріскалося.

Одна з головних особливостей Держпрому — це раціоналізація використання приміщень, Всі потреби установ передбачено, все зроблено й організовано так, щоб якомога менше тратити часу та енергії на взаємні стосунки між установами.

У Держпромі працює понад 5.000 службовців. Треба пам'ятати, що ця величезна будівля займає колосальну площу 60.000 кв. метрів

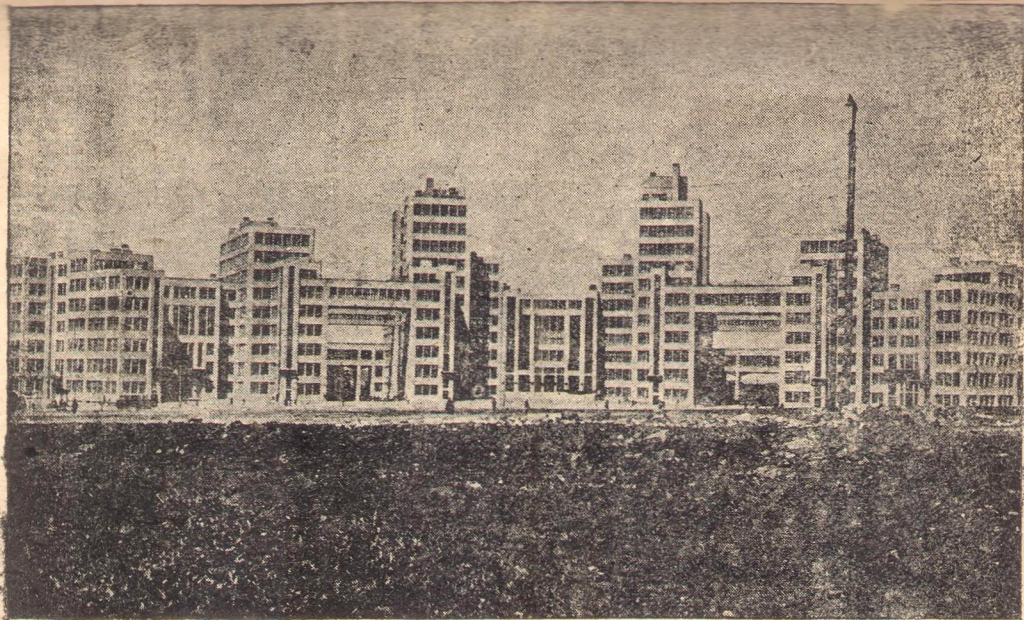
Якщо ви стоїте обличчям до Держпрому, то ліворуч бачите величезну будівлю Проектобуду. Вся ця будівля складається з цементу, заліза та скла; площа її 50.000 кв. метрів. Далі, в напрямі до вул. К.Лібкнехта, там, де тепер стоять невеликі будівлі Ветеринарного інституту, буде споруджений величезний будинок — Будинок Уряду.

Праворуч Держпрому здійснюються вгору дві теж величезні будівлі — Палац Кооперації, що в центральній своїй частині матиме 16 поверхів, а поруч його — величезний готель на кілька тисяч кімнат.

Запам'ятайте: щоб оглянути будинок Державної промисловости, треба вдатися до коменданта.

Щоб мати уяву про радянське будівництво, про всі темпи, з якими перебудовується столиця України, радимо оглянути місто з висоти 12-го поверху Держпрому.

За Держпромом, за майданом ім. Дзержинського височіє цілий ряд величезних будівель, що утворюють нові квартали, нові вулиці, новий Харків.

Будинок Державної промисловости (Держпром)

ЗАВОДИ ТА ФАБРИКИ

Промисловість столиці України, рівняючи до передреволюційного часу, велетенським кроком пішла наперед, розгорнулася й перебудувалася на нові форми, що відповідають потребам соціалістичної реконструкції всього господарства.

Переважний характер промисловости — машинобудівництво, велике, середнє й сільсько-господарське.

Наведемо деякі дані про найбільші заводи.

За центр столичної промисловости править район Корсиківської та Плеханівської вулиць.

На самому початку Корсиківської вул. № 4 розташований **вельосипедний завод імени Г. І. Петровського** (тел. 70-28).

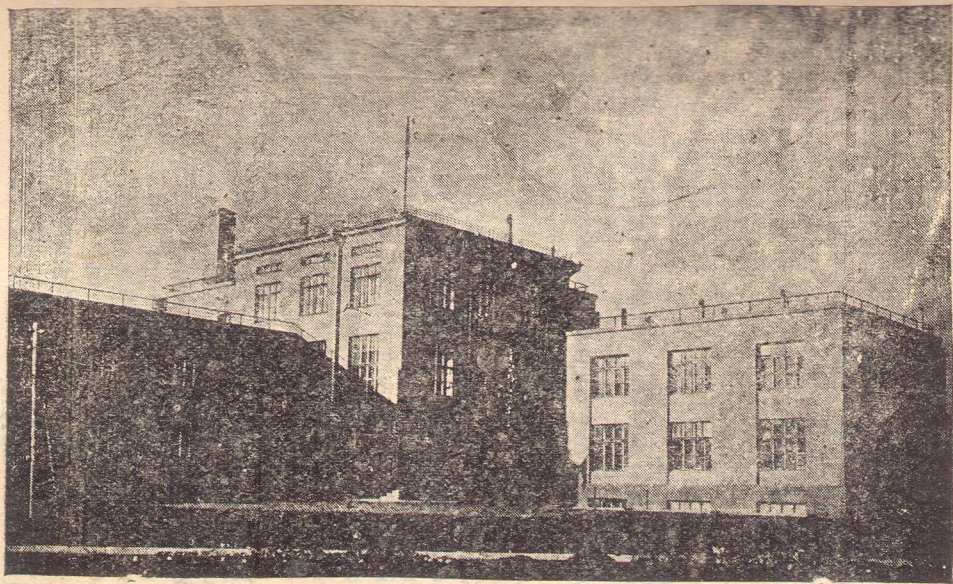
Це один із трьох у нашому Радянському Союзі заводів, що виробляють вельосипеди. Тут можна спостерігати увесь складний цікавий процес виробництва вельосипедів.

Трохи далі по тій таки Корсиківській вул. № 15 тел. 19-14, займає величезну територію **завод „Серп і Молот“**, колишній „Гельферіх-Саде“.

Продукція, — сільсько-господарські машини, молотарки, віялки, борони кінної й тракторної тяги. Тут працює понад 11.000 робітників.

Бойове революційне минуле цього ветерана революції варте найпильнішої уваги. Підчас революції 1905р. завод „Гельферіх-Саде“ був одним з найважливіших центрів героїчної боротьби харківського пролетаріату з царатом. Робітники цього заводу із зброєю в руках виступили проти царського війська. І тільки після бомбардування заводу з гармат робітники мушили здатися.

В кінці Корсиківської вул. уже на Чугуївській соші, міститься один із велетнів всесоюзного значення — **Державний електротехнічний завод (ХЕМЗ — тел. комутатор)**. Тут працює понад 15.000 чол. ХЕМЗ обслуговує промисловість, виготовляючи силове

Фізично-технологічний інститут

електроустаткування: генератори, мотори, трансформатори та електровимірні прилади.

Велетенські корпуси заводу споруджено із самого заліза, бетону та скла. Увечорі і вночі увесь завод палає тисячами вогнів і являє дивовижне видовище.

Бойовий творчий розмах українського пролетаріату, що здійснює п'ятирічку, поставив питання про спорудження тракторного заводу на ст. Лосеве, 6 верстов від Харкова.

Ось дані, якими темпами соціалістичного будівництва створено було велетень — **Харківський тракторний завод.**

15/X-1929 року Раднарком СРСР ухвалив збудувати ХТЗ.

1/VI-1930 року закладено механічно-складальний цех.

1/VII-1931 року в основному будівництво заводу закінчено.

1/X-1931 р. завод пішов повною ходою.

Усе будівництво заводу стало в 135.000.000 крб. себто на 25% дешевше від Сталінградського заводу. Харківський велетень займає колосальну площу 120 га. Щороку завод споживає: 160.000 тонн різного металю, 30.000 тонн вугілля, 50.000 тонн нафти, 75.000 тонн чавуну, 80.000 тонн спеціальної сталі. За повного навантаження завод щороку мусить випускати 50.000 тракторів.

На будівництво ХТЗ витрачено 90.000.000 штук цегли. Мулярі дали нечувані рекорди: бригада за одну зміну клала по 6.200 шт. цегли. Бригада бетонярів давала за зміну 930 замісів. На будівництво пішло 38.000 кубометрів бетону, 61.127 кв. метрів скла. Площа дахів ХТЗ дорівнює 169.000 кв. мет. або майже 17 га. Дерев на будівництво пішло 177.148 куб. метрів.

Такими самими соціалістичними темпами з нечуваними рекордами закінчено будівництво другого велетня всесоюзного значення. Тут мова мовиться про перший радянський турбогенераторний завод.

Збудовано його трохи більше, як за 20 місяців. **Харківський Турбогенераторний завод** — це найбільший завод у світі: кубатура його 1.000.000 куб. метрів. Довжина головного корпусу заводу 365 метрів, а завширшки він 88 метрів.

Завод вироблятиме парові турбіни й генератори. Річна продукція заводу становитиме 1.500.000 квт. турбогенераторів. Найменші машини, що вироблятиме завод, — це генератори на 50.000 квт., а найбільші — 200.000 кіловат; щодо машин цієї потужности то досі таких потужних агрегатів ніде не виробляли. От, приміром, найбільша турбіна, що є в Нью-Йорку, має потужність 160.000 кіловат.

Яку вагу матиме цей новий велетень індустріалізації, стане зрозуміло, коли сказати, що загальна потужність 33 електростанцій, пущених 1931 року, — Ленінградської, Кашірської, Шатурської, Нігрес, Сталінградської, Штерівської, Магнетогорської та інш. — дорівнює 1.000.000. квт. Вся ця зазначена нечелечезна потужність турбін дорівнює тільки річному випускові турбогенераторів на Харківському заводі.

Надпотужні турбогенератори ХТГЗ — це нова потужна зброя в боротьбі за технічне переозброєння народнього господарства Радянського Союзу.

Харківський паротяго-будівельний завод ім. Комінтерну (ХПЗ). Розташований наприкінці вул. ім. Плеханова № 126, тел. 53-54, завод виробляє паротяги для НКШС, дизелі (подібні до дизелів фірми Зельцер і малопотужні типу нафтянок).

Завод ХПЗ один з найстаріших Харківських заводів. Робітники ХПЗ завжди вели перед у революційному русі. Під час революції 1905 року завод ХПЗ звуть фортецею революції, і це цілком слушно.

З інших підприємств металіспромиловости слід зазначити завод „Світло шахтаря“ на вул. „Світло Шахтаря“ № 4, тел. 19-14, що виготовляє лампи для гірників і бетоно-мішалки, та завод ім. Шевченка, Основа, вул. Т. Шевченка, № 1, тел. 70-14, що

виробляє устаткування для збагачування та сортування вугілля.

Механічний хлібний завод. Греківська вул., ріг Ващенківського пров., тел. 48-15. Завод збудовано для потреб кооперації. Великі простори приміщення заводу і все устаткування відповідає останнім вимогам техніки. В основу виробництва покладено

Харківський завод

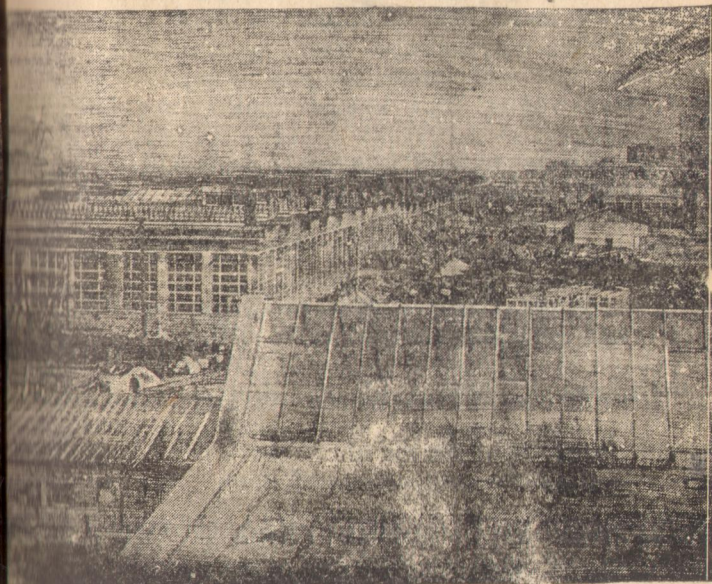
принцип — робітник не торкається руками до продуктів виробництва, всю роботу механізовано.

Текстильну промисловість України в Харкові репрезентують величезний **кодільний завод ім. Петровського („Канатка“)**, на ст. Червона Баварія, 9 верстов від Харкова, тел 19-04; **суконна фабрика „Червона Нитка“**, на Журавлівці № 5 і **трикотажна фабрика ім. Кутузова** на Державінській вул. № 4, тел.

70-12. На цих двох фабриках працює понад 3.000 робітників.

Кодільний завод ім. Петровського („Канатка“) виробляє мішкове полотно, мішки, шпагат, конопляні кодоли, дротяні линви й т. інш. На заводі працює понад 8.000 чол.

Кравецьку промисловість столиці репрезентують

2 об'єднані **фабрики ім. Тинякова** на Коцарській вулиці, № 12-4, тел. 69-04.

Тиняківка — це одно з найбільших підприємств подібного типу в Радянському Союзі. Дарма що кравецька промисловість виникла в Харкові відносно недавно, вона за дуже короткий час розвинулась так, що посідає одно з перших місць у Союзі. На фабриці працює понад 5.000 робітників.

На тій таки Коцарській вул. трохи далі, № 24-26, тел. 45-54, міститься одна з найбільших фабрик **кондитерська „Жовтень“**. Фабрику устатковано всілякими машинами обробляти продукти й фабрикувати; тут механічно виготовляють бісквіти й механічно випікають конвеєрним ходом. На фабриці працює 3.000 чол.

В районах столиці розташовані 2 великих фабрики **Будянська фаянсова фабрика** за 25 клм. від міста. Найбільше підприємство цього роду на Україні. Виробляє художній фаянс, має велику виробничу хемічну лабораторію. Тут працює щось із 3.000 робітників.

Недалеко від Будянської фаянсової фабрики розташована **гута в Мерєфі**.

Це невелике розміром підприємство, рівняючи до подібних заводів на Донбасі. На гуті працює понад 1.000 чол.

Паротяго-ремонт., Кладовищенська 106, тел. 57-59.

Бетонітовий, Ващенківський пров. 12-16, тел. 31-71.

Альбуміновий (Союзальбумінат), Змієвська 118, тел. 45-52.

Газовий, Мороховецька набер. 14, тел. 67-77.

Гіпсолюбастровий, Ващенківський пров. 24, тел. 16-45.

Лаково-фарбовий, „Червоний Хемік“, Заїківська 106, тел. 53-27.

Олійний, В. Гончарівка 18, тел. 12-41.

Мінеральних вод, Кузнечна 2, тел. 36-90.

Перша миловарня, Порохова 17, тел. 6-16.

Друга миловарня, Маріїнська 2, тел. 56-60.

Одтовий, вул. Панцерника Потьомкіна 99, тел. 6-96.

Тартак, Плеханівський пров. 3, тел. 70-18.

Українрадіо, майд. Повстання 7, тел. 21-87.

Укрелемент, Валеріянівська 16, тел. 79-15.

Утилізаційний, Качанівка, Змієвська соша, телефон 6-66.

Чавунно-ливарний, учбовий, В. Ганчарівка 24. телефон 14 - 82.

Деревообробна фабрика, Котлова 29, тел. 76 - 34.

Люстрова-фабрика, „Червоний хемік“, Заїківська 106, тел 11. - 95.

„Трудающийся химик“ (технологічно-хемічна лабораторія), Георгієвська 16, тел. 44 - 56.

„Точний механік“, Драгоманівська 30, тел. 11 - 69.

„Динамо“, М. Ганчарівка 176, тел. 10 - 73.

Целюльодна, Залютинська 8, тел. 56 - 74.

„Червоний дзеркальник“, Дмитрівська 19, телефон 46 - 51.

„Червона зоря“, Гордієнківська 7/9, тел. 37 - 78.

„Здоров'я трудящих“, Журавлівська 2, тел. 17 - 24.

НАУКОВО-ДОСЛІДЧІ ІНСТИТУТИ ТА ЛЯБОРАТОРІЇ

Науково-дослідчий інститут хемії, Харитонинський пров., ріг вул. Трінклера. Організовано І-Х — 1930 р. замість науково-дослідчої катедри неорганічної, органічної та фізичної хемії. Належать до відання сектора науки Наркомосу України. Відділи: фізичної хемії, секція розчинів та фізично-хемічної аналізи; секція електро-хемії, секція фізико-хемії металів; органічної хемії, секція ароматичних сполук, секція гетероциклічних сполук, секція органічних сполук аналогів кисню

При інституті 15 дійсних членів, 5 наукових робітників і 24 аспіранти.

Український головний фізично-хемічний інститут, кол. інститут прикладн. хемії, Ветер. вул. № 4-а.

Відділи: аналітичний, фізично-хемічна лабораторія, лабораторія харчових продуктів, органічна лабораторія, шкіряна лабораторія, лабораторія мінеральної технології, електро-хемічна лабораторія (в Дніпропетровському) і хемічно-механічна (у Чернігові).

Комітет стандартизації. Науково-дослідчий інститут мір і стандартів, вул. Дзержинського 44, тел. 46 - 37.

Інститут науково-судової експертизи НКЮ
Тюремна.

Науково-дослідчий інститут металю, вул. Карла Лібкнехта 18-20, тел. 69-87.

Відділи: чавуну й сталі, металургійних процесів, методології аналізу металів, фізичних і механічних властивостей металів та стопів, перетоплювання, холодного оброблення металів, інструментальної справи та економічний.

Український науково-дослідчий інститут силікатної промисловости, кінець Юмівської вул. територія кол. ХТІ, тел. 71-40.

Сировина, вогнетривкі та кислототривкі матеріали, порцеляна, фаянс, зв'язні речовини, скло.

Центральна лабораторія Укрсилікаттресту, Кап-лунівська вул. 16., технічний корпус ХХТІ. Відділи: аналітичний, гермічний, керамічний і цементний.

Науково-дослідчий інститут вугільної промисловости, Коцарська вул. 9, тел. 74-87. Лабораторії: хемічна й безпеки.

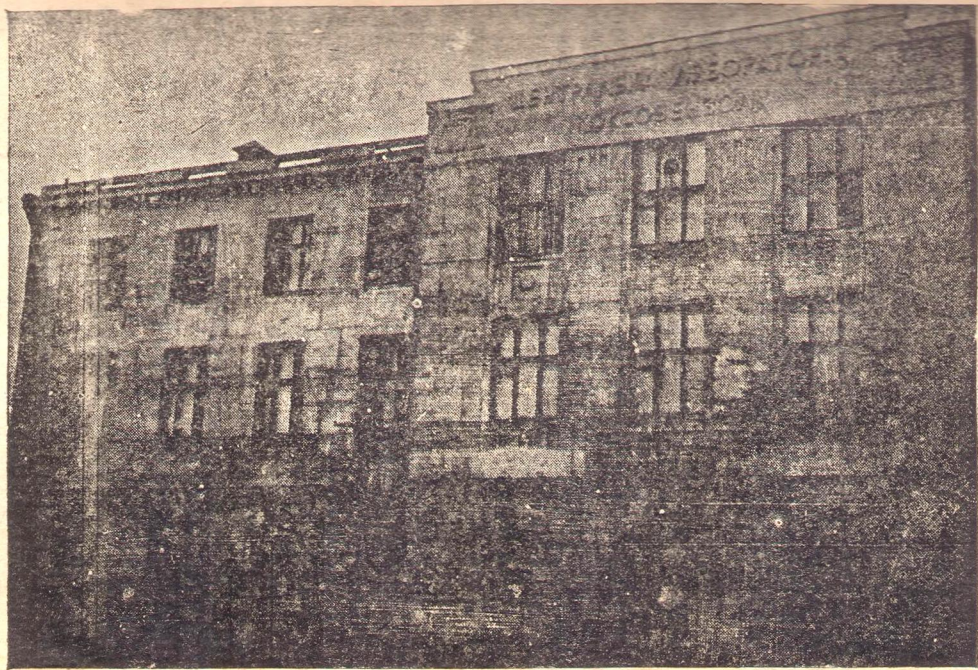
Український вуглехемічний інститут, Ново-проектна вул. 4 (проти гіподрому), тел. 37-77.

Реорганізовано на початку 1931 року на базі Всесоюзного вугле-хемічного інституту та центральної лабораторії Союзкоксу. Відділи: контрольно-заводський, коксовий (з лабораторіями бензольною, водяного перероблення продуктів, азотовою, спеціальною та лабораторією високих тисків).

Науково-дослідчий інститут добрив, вул. Карла Лібкнехта 18-20, тел. 49-48.

Український науково-дослідчий інститут харчової та шумувальної промисловости, вул. Карла Лібкнехта 18-20, тел. 71-77. Вивчає сировину харчової та шумувальної промисловости, виробничі процеси та продукти. Лабораторії: сировинна, шумування й чистих культур.

Українська соєва лабораторія при інституті зернового господарства, Чугуївська соша, територія Інституту зернового господарства, тел. 57-32.

Лаборааорії Вуглехемічного інституту. Ново-проектна вул.

Хемічно-технологічне вивчення сої з нахилом до дослідження селекційного матеріалу.

Хемічна лабораторія Інституту праці, будинок Наркомпраці, Раднаркомівська вул., тел. 43-85.

Опрацьовує методи визначати професійні отрути, обслуговує інспекцію праці. Відділи: методологічний, аналітичний і фізично-хемічний.

Харківська спробна станція Інституту матеріалів, НКПС, вул. Крапоткіна 14, тел. 6-90.

Лабораторії: хемічна, палива та води, механічна й будівельних матеріалів.

Науково-дослідчий інститут механічного оброблення корисних копалин, Кооперативна 17.

Хемічна лабораторія має 2 відділи: дослідження 150 шахто-шарів Донбасу й дослідження часово-ярських глин (баликів), щоб вишукати методи збагачувати їх та способи застосування у вогнетривкій промисловості.

Хемічна лабораторія Південних залізниць, Червоноармійська вул. 7, 6-й поверх, тел. 33-55. Відділи: дослідницький та аналітичний.

Ветеринарно-бактеріологічний н.-д. ін-т, Яковлева пров. 4, тел. 22-92.

Експериментальний хемічно-фармацевтич. н.-д. ін-т, Скрипницька, тел. 8-80.

Н.-д. ін-т Ендокринології та органотерапії, вул. Артема 10-12, тел. 23-57.

Н.-д. Фізично-хемічний ін-т, вул. Вільної академії 14, тел. 52-60.

Н.-д. ін-т Зерна й продуктів, вул. 1-го Травня 22, тел. 26-11.

Н.-д. ін-т Лісового господарства, вул. К. Лібкнехта 76, тел. 46-72.

Ін-т. Наукової і практичної ветеринарії, Пушкінська 89, тел. 11-68.

Ін-т Патологічної анатомії, вул. К. Лібкнехта 41, тел. 37-67.

Ін-т Патології та гігієни праці, вул. Трінклера 6, телефон 36-16.

Ін-т Прикладної ботаніки, вул. К. Лібкнехта 33, тел. 77-09.

Ін-т Психіатрії клінічної й соціальної гігієни, Конюшенна 34, тел. 29-81.

Ін-т Рентгено-радіологічний, Пушкінська 74, телефон 47-07.

Ін-т Санітарно-бактеріологічний, Пушкінська 14, тел. 5-90.

Ін-т Захисту рослин, Червоні ряди 25/28, телефон 16-86.

Ін-т Народнього господарства, Пушкінська 81, тел. 4-17.

Ін-т Механізації та електрифікації, Чайковська 4, тел. 36-60.

Комітет Хемізації, Держпром,

НАУКОВО-ДОСЛІДЧІ ІНСТИТУТИ, упов. НКПС і НКЛП УСРР

Інститут прикладної хемії, Ветеринарна вул. 4, тел. 3-13.

Інститут Промислової Енергетики, Свердлова 22, тел. 53-52.

Інститут фізично-технічний, Чайковська вул. 16, тел. 74-75.

Інститут будівельних матеріалів, Юмівськ. глухий завул., тел. 10-10.

Інститут двигунів внутрішнього горіння, Каплунівська 16, тел. 55-90.

Інститут промислової економіки, вул. К. Лібкнехта 18-20, тел. 40-24.

Інститут технормування, Суздальські ряди, телефон 52-45.

Досл. станція металопромисловости, Суздальські ряди, тел. 69-72.

Інститут геодезії і картографії, К. Лібкнехта 130.

Інститут споруджень, вул. К. Лібкнехта 18-20, тел. 31-41.

Інститут машинобудівництва, Каплунівська вул. 16.

Інститут вугільної промисловости, Коцарська 9,
тел. 74-87.

Інститут вугле-хімічний, Проектна вул. 4.

Інститут металів, вул. К. Лібкнехта 18-20, теле-
фон 39-69.

Інститут сільгосп. машинобудівництва, Каплунів-
ська 16, тел. 37-60.

Інститут промтранспорту, К. Лібкнехта 18-20.

Інститут добрив, К. Лібкнехта 18-20.

Інститут норм і стандартів, Суздальські ряди,
18-20, тел. 52-00.

Інститут текстильної промисловости, Суздаль-
ські ряди, 27.

Інститут механобр, Кооперативна 17.

Інститут жирової промисловости, Каплунівська
вул. 16.

Відділ шкіряного інституту, Ветеринарна 2.

Алюмінієвий завод, Юмівський глухий завул.

Інститут лісової промисловости, Старий пасаж.

Інститут марксизму, вул. Дзержинського 21,
тел. 78-11.

Шевченківський інститут, Раднаркомівська, теле-
фон 78-71.

В завдання інституту входить вивчення літератур
національностей України.

Інститут поширення природознавства, вулиця
К. Лібкнехта 35.

Інститут сходознавства, вул. К. Либкнехта 35.

Інститут краєзнавства, вул. К. Либкнехта 35.

Всеукраїнське науково-технічне т-во, вул. К.
Лібкнехта 35.

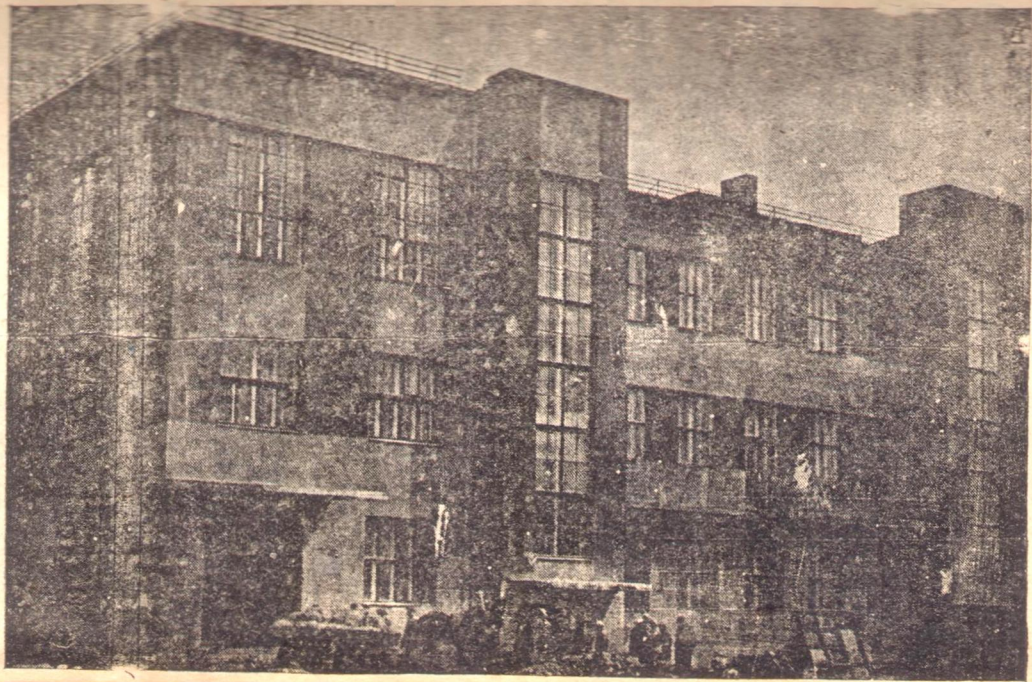
Харківське товариство фізично-хімічних наук.

Всеукраїнське товариство культурного зв'язку
з закордоном, Садово-Куликівська 7.

Лябораторії

Аеро-гідро-динамічна при машинобудівельному,
інституті, Каплунівська 16, тел. 41-31.

Електротехнічна, Каплунівська 16, тел. 5-52.

Контрольно-аналітична Аптекоуправи, Громадянська 17, тел. 42-66.

Хемічно-бактеріологічна, Чоботарська 36, тел. 43-04.

Хемічно-вугільна, К. Лібкнехта 130, тел. 61-52.

Хемічно-фармацевтич., Троїцьк. пров. 2, тел. 56-47.

Центр. Укрхемтресту, вул. Артема 49, тел. 57-77.

Харківськ. Силікаттресту, Ващенківський пров. 24, тел. 70-77.

Союзкоксу, Ново-Проектна, тел. 60-78.

Союзхлібу (Всесоюзна), Драгоманова 8, тел. 17-33.

ВИЩІ УЧБОВІ ЗАКЛАДИ м. ХАРКОВА

Хемічні ВИШ'ї та ВТИШ'ї

Харківський Хемічно-технологічний інститут. Каплунівська 16, тел. 53-05. Катедри: неорганічної та аналітичної хемії, органічної хемії, фізичної та кольоридальної хемії; основної хемічної промисловости; технології силікатів; коксо-бензольної промисловости; жирової промисловости; барвників; електрохемії.

Фізично-хемічно-математичний інститут, вул. Вільної академії 14, тел. 17-90. Факультети: хемічний і фізично-математичний.

Фармацевтичний інститут, вул. Мельнікова 12, тел. 50-47.

Машино-будівельні ВТИШ'ї

Машино-будівельний інститут, Каплунівська 16, тел. 11-97.

Вечірній робітничий механічний інститут, Плеханівська 8.

Інститут сільсько-господарського машинобудівництва, Каплунівська 16, тел. 76-09.

Інститут авіо-моторо-будівництва, Каплунівська вул. 16, тел. 34-69.

Транспортні ВТИШ'ї

Авто-шляховий інститут, майд. Фоєрбаха 7.

Інститут залізничного транспорту, Червоноармійська 3, комутатор Півд. залізниць.

Електротехнічні ВТИШ'ї

Електротехнічний інститут, Каплунівська 16, тел. 69-83.

Вечірній робітничий електротехнічний інститут, Плеханівська 8.

Поліграфічні ВТИШ'ї

Поліграфічний інститут, вул. Свердлова 1, тел. 63-52. Факультети: індустріально-технічний, конструкторський та художній.

Будівельні ВТИШ'ї

Харківський будівельний інститут, Каплунівська 16, тел. 61-64.

Сільсько-господарські ВТИШ'ї

Інститут механізації та електрифікації сільського господарства, Чайківська 10, тел. 34-49.

Інститут зернових культур, вул. Дзержинського 100, тел. 19-59.

Ветеринарний інститут, вул. К. Лібкнехта 37, тел. 10-54.

Землевпорядчий інститут, майдан ім. Руднева, тел. 9-06. Катедри: хемії та ґрунтознавства.

Молочарсько-зоотехнічний інститут, платформа Лозовеньки Півд. заліз. — Дергачі, тел. 6-12. Факультети: молочарський і зоотехнічний.

Промислово-економічні ВТИШ'ї

Інженерно-економічний інститут, Пушкінська 81. Факультети: хемічний, гірничий, металургійний і машинобудівельний.

Фінансово-економічний інститут, вул. 1-го Травня 17.

Пляновий інститут, Пушкінська 81. Факультети: тваринництва та рільництва.

Інститут масової комуністичної освіти, Купецький спуск.

Інститут радянського права та будівництва, Пушкінська 81, тел. 9-60.

Комуністичний університет ім. Артема, вулиця Артема 54, тел. 36-19. Факультети: радянського будівництва, партійного будівництва та журналістики.

Промислова академія, вул. К. Лібкнехта 18-20, тел. 26-00. Українська філія промакадемії ім. Сталіна. Відділи: гірничий, металургійний, машинобудівельний, силікатний, текстильний. Готує організаторів та керівників промисловости.

Вечірній інститут споживчої кооперації, Кузнечна 23.

Інститут обміну й розподілу, Пушкінська 81. Факультети: тваринництва й рільництва.

Медичні ВИШ'ї

Медичний інститут, вул. К. Лібкнехта 41, тел. 31-25. Факультети: лікувально-профілактичний, санітарно-гігієнічний, стоматологічний та охматдиту. Катедри: хемії й біохемії.

Медично-педагогічний інститут, вул. Революції 13. Настановлення — підготування лікаря-педагога.

Клінічний інститут удосконалення лікарів, вул. Артема 6-8, тел. 33-09.

Педагогічні ВИШ'ї

Інститут професійної освіти, вул. Вільної академії 14 і Шпитальний пров. 5, тел. 2-09. Факультети: біологічний, географічний, соціально-економічний і літературний. Робітфаки: денний і вечірній.

Інститут соціального виховання, майд. К. Маркса 2, тел. 35-86. Факультети: шкільний: (відділи фізично-математичний, агро-біологічний, соціально-біологічний і мови та літератури), факультет педолого-педагогічний, комуністичного дитруху та позашкільного виховання. Робітничі факультети денний та вечірній.

Інститут перекваліфікації педагогів, вулиця К. Лібкнехта 33, тел. 33-04.

Художні ВИШ'ї

Художній інститут, Каплунівська 8, тел. 39-20.

Музично-драматичний інститут, вул. Свердлова 30, тел. 20-75.

Різні

Вечірній робітничий університет, вул. К. Лібкнехта 40.

Геодезичний інститут, вулиця Свердлова 1, телефон 30-93.

Вищі технічні курси НКШС, майдан Фюєрбаха 7.

Технікуми

Технікум основної хемічної промисловости, Олександрівська 18. Спеціальності: содовики, аналітики, кислотники.

Технікум „Союзкоксу“, вул. Плеханова 8, тел. 65-62.

Хемічно-технологічний технікум харчової промисловости, Ветеринарна 26.

Відділи: зерновий, м'ясний, холодникової та молочної справи.

Силікатний технікум, Басейна 24. Спеціальності виробництво вогнетривких матеріалів, виробництво зв'язних матеріалів.

Технікум кондитерського виробництва, Коцарська 33.

Технікум громадського харчування, Маріїнська 14.

Машино — конструкторський технікум. вулиця „Світло шахтаря“.

МУЗЕЇ, ВИСТАВКИ, БІБЛІОТЕКИ

Музей Революції, вул. Вільної академії 4, тел. 37-17. Музей являє собою наукову та агітаційно-освітню установу, що ознайомлює з робітничо-селянським революційним рухом та історією комуністичної партії на Україні. Музей має відділи: від селянського руху XVIII століття до революційного руху 70 — 80 р.р. XIX століття; від 90 р.р. минулого століття до революції 1905 року; далі йде революція

1905 року, доба між двома революціями 1907 1916 р.р., Лютнева революція і громадянська війна на Україні.

При музеї міститься центральний архів Революції, що має величезну вагу для історії революційного руху на Україні.

Всеукраїнський соціальний музей ім. Артема. Міститься в будинку кол. Покровського монастиря, тел. 7-55.

Тов. Артем був одним з найталановитіших організаторів Радянської влади на Україні й відважним бійцем в героїчній боротьбі пролетаріату з царатом. Музей його імені є справжній центр культури, що має величезну освітню вагу. Музей має відділи: природознавства, виробничих можливостей, охорони здоров'я, культури, побуту та ідеології. При музеї агрономічна обсерваторія й велика бібліотека.

Музей Українського мистецтва — в будинку кол. Покровського монастиря, вул. Вільної академії, тел. 7-55.

Це один з найбагатших музеїв на Україні з колосальним числом зразків українського мистецтва, української культури так минулих віків, як і сучасної доби.

Державний художньо-історичний музей — міститься в одному будинку з музеєм українського мистецтва.

Художню та культурну цінність цього музею становлять великі колекції світової ваги. Музей має 3 головні відділи: малярства, графіки, декоративно-прикладного мистецтва.

На великий жаль, обидва ці музеї перебувають у стані консервації, через те, що немає відповідного будинку, де б можна було демонструвати музейні цінності.

Всеукраїнський історичний музей, Сергіївський майдан 4. Організується на базі збирання та спадщини кол. музею Слобідської України, з одного боку, і з другого — на матеріалах всеукраїнсько ваги, що наслідком правильної національної політики

Радянської влади в музейній справі після перерозподілу музейних фондів між музеями України, надходять сюди з музеїв як тих, що містяться на території України, так і з музеїв всього Радянського Союзу.

Головне завдання музею — показати в процесі історичного розвитку України класову боротьбу, ідеологію та культуру владущих клас у процесі розвитку клас.

Відділи організовуються в ось таких громадсько-економічних формаціях: передкласове суспільство, рабовласницьке, феодалне, капіталістичне, пролетарська революція та соціалістичне будівництво.

Український технічний музей, вул. Енгельса 8-II, тел. 28-77. Ідея про організацію такого музею виникла у тов. Сербіченка (заст. Голови РНК УСРР) на початку 1929 року, після відвідання Мюнхенського музею в Німеччині.

В червні 1929 року урядова комісія під головуванням Т. Сухомли на ухвалила організувати такий музей на Україні. Комісія опрацювала головні організаційні заходи та наукові принципи організації музею.

Остаточного оформлено цю справу в грудні 1929 р. і відтоді починається підготування всіх матеріалів, потрібних для будівництва приміщень майбутнього технічного музею та готування наукових кадрів для нього. На будівництво нарізано ділянку землі 80-100 га на території між Комунальним парком та Лісопарком.

Тепер у вищих партійних і радянських установах розв'язується питання, який тип музею буде ухвалено (палац, чи містечко).

До підготування кадрів взялися з січня 1930 р. Головна мета в даному разі підготувати наукових робітників з історії техніки та керівників різноманітними відділами майбутнього музею. Наукове підготування тепер дістають аспіранти з числа заброньованих за Укртехмузеєм.

Щодо керівництва музейно-виставочною мережею НКЛП УСРР, то охоплено всю мережу виставок НКЛП УСРР методологічним та організаційним керівництвом.

Всеукраїнський сільсько-господарський музей, вул. Енгельса 10.

Цей музей демонструє досягнення сільського господарства та всіх його галузів.

Промислово-показкова виставка, вул. Енгельса 8, тел. 28-77. Демонструє процеси виробництва й досягнень всіх галузів промисловости машинами, моделями, зразками сировини, фабрикатами, діяграмами тощо.

Центральна науково-учбова бібліотека, вул. Вільної академії 35, тел. 78-02. Заснована 1804 року. Число назов 400.000.

Центральна бібліотека ім. Короленка, пров. Короленка 18, тел. 9-30.

Бібліотека інституту марксизму, вул. Дзержинського 21-6, тел. 57-23.

Бібліотека комуністичного університету, вул. Артема 54, тел. 36-09.

Центральна бібліотека спілки металістів, Плеханівська 73, тел. 45-53.

ДОВІДКОВИЙ ВІДДІЛ

Державні Установи УСРР

Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет, майд. Тевелева 22 - 23, тел. комут. 66.

Рада Народніх Комісарів УСРР, буд. Держпрому, тел. комутатор.

Народній Комісаріят Освіти, вул. Артема 29, тел. 23 - 87.

Народній Комісаріят Юстиції, буд. Держпрому, тел. комутатор.

Центральна Контрольна Комісія ЦК КП(б)У й Народній Комісаріят Робітниче - Селянської Інспекції, буд. Держпрому, тел. комутатор.

Уповнаркомшляхів, вул. Червоноармійця, 7, тел. комут. Півд. зал.

Уповнаркомпочтель, Кооперативна 7, тел. 95.

Уповноважений Народнього Комісаріату важкої промисловости, буд. Держпрому тел.комутатор.

Уповноважений Народнього Комісаріату Водного Транспорту, буд. Держпрому, тел. комутатор.

Народній Комісаріят Праці, вул. Раднаркому 3, тел. 27 - 28.

Народній Комісаріят легкої промисловости, буд. Держпромисловости, тел. комутатор.

Народній Комісаріят Фінансів, буд. Держпрому, тел. комутатор.

Народній Комісаріят охорони здоров'я, буд. Держпрому, тел. комутатор.

Народній Комісаріят Земельних Справ, буд. Держпрому, тел.комутатор.

Народній Комсаріят Соціального Забезпечення, буд. Держпрому, тел. комутатор.

Народний Комісаріят Постачання, буд. Держпрому, тел. комутат.

Державна Плянова Комісія, буд. Держпрому, тел. комутат.

Державне Політичне Управління, вул. Раднаркому 5, тел. комутат.

Управління уповноваженого Народнього Комісаріату закордонних справ СРСР при РНК УСРР
Садово - Куликівська 2, тел 6 - 94.

Реввійськрада Української Військової Округи та Штабу Української Військової Округи, майд Руднева 36, тел. 29 - 33.

Партійні організації

Центральний Комітет Комуністичної Партії більшовиків України, вул. К. Лібкнехта 64, тел. 40-39.

Обласний Комітет КП(б)У, майд. Тевелева 28.

Міський Комітет КП(б)У, майд. Тевелева 28.

Центральний Комітет Комуністичної Спілки Молоді України, буд. Проектів.

Обласний Комітет ЛКСМУ, майд. Тевелева 27.

Міський Комітет ЛКСМУ, майдан Тевелева 27.

Районний Комітет КП(б)У Червоно-заводського р-ну, вул. Є. Бош 4.

Районний Комітет ЛКСМУ Червоно-заводського району, вул. Є. Бош 4.

Районний Комітет КП(б)У Центрального району
Пушкінська 33, тел. 35-87.

Районний Комітет ЛКСМУ Центрального району,
Пушкінська 33, тел 55-78

Районний Комітет КП(б)У Ленінського району,
ріг вул. Котлова та Кузинської, тел. 31-45.

Районний Комітет ЛКСМУ Ленінського району
ріг вул. Котлова та Кузинської.

Районний Комітет КП(б)У Жовтневого району,
вул. Жовтневої Революції 63.

Районний Комітет ЛКСМУ Жовтневого району,
вул. Жовтневої революції 63.

ПРОФСПІЛКОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Всеукраїнська Рада Професійних Спілок (ВУРПС)
майд. Тевелева, Палац Праці, кв. 60, тел. 71-18.

Міська рада Професійних Спілок, майд. Тевелева,
Палац Праці, тел. 15-93.

ВУК'и Спілок

ВУК спілки роб. млинарської та хлібної промисловості, Палац Праці, тел. 16-89.

"	"	"	гірничо-рудної пром., Палац Праці, тел. 61-25
"	"	"	громадськ. харчування, Палац праці, тел. 55-61
"	"	"	державн. установ, П. Праці, тел. 62-21
"	"	"	шляхового будівництва, Палац Праці, тел. 72-89
"	"	"	залізничн. транспорту, Палац Праці, тел. 61-12
"	"	"	зв'язку, Палац Праці, тел. 62-07
"	"	"	рілньничих радгоспів, Палац Праці, тел. 69-78
"	"	"	комун. господарства, міських підприємств та хатніх робітниць, Палац Праці, тел. 63-03
"	"	"	кравецької пром-сти, Палац Праці, тел. 61-13
"	"	"	лісодеревообр. пром, Палац Праці, тел. 61-09
"	"	"	машинобуд. промисл, Палац Праці, тел. 62-05
"	"	"	медсанпраці, Палац Праці, тел 61-15.
"	"	"	металюрг. пром-сти, Палац Праці, тел. 62-06
"	"	"	електропромисловости, Палац Праці, тел. 0-68.
"	"	"	місцевого транспорту, Палац Праці, тел. 63-12.

ВУК спілки	роб.	мистецтва, Палац Праці, тел. 46-39
"	"	" М. Т. С. і батраків, Палац Праці, тел. 63-21.
"	"	" жирової, М'ясо-рибної та консервної пром. Палац Праці, тел. 41-26
"	"	" освіти, Палац Праці, тел. 63-06.
"	"	" поліграфічної та паперової промисл. Палац Праці, тел. 61-18.
"	"	" промислового й житлового комунального будівництва, Палац Праці, тел. 55-16.
"	"	" сільгосп. промислов. Палац Праці, тел. 63-11.
"	"	" сільгосп. машинобудів., Палац Праці, тел. 61-02.
"	"	" скляно-порцелянової промисловости, Палац Праці, тел. 75-79.
"	"	" тваринницьких радгоспів, Палац Праці, тел. 63-22.
"	"	" торговельно-кооперативних установ, Палац Праці, тел. 62-15.
"	"	" фінансово-банківських установ, Палац Праці, тел. 56-22.
"	"	" основної хемічної промисловости, Палац Праці, тел. 63-15.
"	"	" цементно-керамічної промисловости, Палац Праці, тел. 52-04.
"	"	" цукрової промисл. Палац Праці, тел. 74-07.
"	"	" шкіряної промислов. Палац Праці, тел. 64-10.
"	"	" шовкової, шерстяної та трикотажн. пром. Палац Праці, тел. 63-24.
"	"	"

Р о з к л а д

маршрутів Харківського міського трамваю

№
марок

Н а п р я м о к

- 1 Іванівка — Центр — Московська — Корсиківська — „Серп і Молот“.
- 2 Павлівка — Центр — Заїківська — Молочна — Корсиківська — „Серп і Молот“.
- 3 Новоселівка — Москалівка — Московська — Корсиківська — ДЕЗ.
- 4 Новоселівка — Заїківка — Плеханівська — Заводи.
- 5 Авіо-завод — Держпром — Клочківська — Центр — Плеханівська — Заводи.
- 6 Холодна гора — вул. Свердлова — Центр — Московська — Корсиківська — Заводи.
- 7 Новоселівка — Центр — Пушкінська — Дзержинського — Міськпарк.
- 8 Вокзал — Центр — Заїківська — Молочна — Корсиківська — Заводи.
- 9 Вокзал — Центр — Московська — Корсиківська — Заводи — ХТЗ
- 10 (Кільцева) Центр — Заїківська — Молочна — Московська — Пушкінська — Держпром — Клочківська — Центр.
- 11 Вокзал — Центр — Пушкінська — Дзержинського — Міськпарк.
- 12 Лісопарк — Авіо завод — Держпром — Чоботарська — Вокзал — Холодна гора.
- 13 Павлівка — Клочківська — Центр — Плеханівська — Заводи.
- 14 Вокзал — Центр — Плеханівська — Заводи.
- 15 Кузинський міст — Центр — Греківська — Заїківська — Новоселівка.
- 16 Іванівка — Центр — Плеханівська — Заводи.
- 17 Вокзал — Чоботарська — Держпром — Пушкінська — Заводи.
- 18 Завод ХЕМЗ — Тракторний завод.
- 19 Лісопарк — Холодна гора.
- 20 Міськпарк — Заводи.

Розклад нічного руху маршрутів ХМТ

Ходять тільки марки 2, 3, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 16.

№ марок	Н а п р я м о к
2	Павлівка — Центр — Заїківка — „Серп і Молот“.
3	Новоселівка — Центр — Першотравнева — ДЕЗ.
5	Авіо-завод — Клочківська — Центр — Плеханівська — ДЕЗ
8	Вокзал — Греківська — Корсиківська — ДЕЗ.
9	Вокзал — Центр — Першотравнева — ДЕЗ — Тракторний завод.
10	Центр — Держпром — Пушкінська — Першотравнева — майдан Повстання — Заїківська — Центр.
11	Вокзал — Центр — Пушкінська — Міськпарк.
12	Авіо-завод — Держпром — Чоботарська — Вокзал — Холодна гора.
16	Іванівка — Центр — Плеханівська — ДЕЗ.

Рейси автобусів по м. Харкову та приміських місцях

1. Центр (Троїцький пров.) — Журавлівка
2. Вокзал Півд. зал. — вул. Свердлова — вул. К. Лібкнехта — Стадіон „Динамо“.
3. Центр — Холодна гора — Нова Баварія — Липовий гай.
4. Центр (Сергіївський майдан) — Новоселівка.
5. Зміївська вул., (до неї йдуть трамваї №№ 2, 4, 8, 10) — Основа.
6. Кузинський міст — пос. „Жовтень“ (Лиса гора).
7. Міський парк — Померки

Всеукраїнське довідкове бюро НКП і Т

Пров. Короленка, 13, тел. 52-47.

Щоб обслуговувати населення й тих, що приїжджають до м. Харкова, в місті працюють спеціальні довідкові кіоски по таких місцях:

- 1) Вокзальний майдан.
- 2) Майдан Карла Маркса.
- 3) Сергіївський майдан.
- 4) Майдан Тевелева (біля Міськпаркому).
- 5) Театральний майдан.
- 6) Майдан Дзержинського (Держпром).
- 7) Ріг вул. Плеханівської та Молочної.
- 8) Тракторний завод.
- 9) В будинкові Почтамту.
- 10) В будинкові Міськради.

Довідки видають щодня від 8-ми годин ранку до 10-ої години вечора.

ЗМІСТ

	Ст.
Короткий історичний нарис Харкова	3
Прибуття до Харкова. Короткий орієнтовний нарис	13
Заводи та фабрики	20
Науково-дослідчі інститути і лабораторії	27
Вищі учбові заклади	34
Музеї, виставки та бібліотеки	37

ДОВІДКОВИЙ ВІДДІЛ

Державні установи УСРР.	41
Партійні організації	42
Професійні організації	43
Маршрути руху трамваю	45
Рейси автобусів	46
Всеукраїнське довідкове бюро НКП і Т.	47

